

Feminismen eller döden?

Françoise d'Eaubonne var en visionär fransk författare som drömde om en värld fri från miljöförstöring och kvinnoförtryck. I manifestet *Le féminisme ou la mort* myntar hon begreppet *ekofeminism*. Evelina Ivarsson har läst och tycker att Françoise d'Eaubonnes perspektiv på feminism och miljöfrågor är tankeväckande och kanske mer aktuella idag än någonsin.

Feminismen eller döden. Det är de enda alternativ som Françoise d'Eaubonne (1920-2005) ser för mänskligheten. Det är samma kapitalistiska patriarkat som förtrycker kvinnor världen över och som överexploaterar naturens resurser. Om detta inte får ett slut kommer det inte finnas någon morgondag, eller i alla fall ingen mänsklighet kvar som kan uppleva den. Det vore lika med döden. Detta skriver d'Eaubonne i essän *Le féminisme ou la mort* som kom 1974. Idag är den kanske som mest ihågkommen som texten där begreppet ekofeminism används för första gången.

För Françoise d'Eaubonne gick skrivandet och aktivismen hand i hand. Hon skrev över hundra romaner, biografier, essäer och diktsamlingar. Hennes liv som aktivist började under andra världskriget som aktiv inom den franska Motståndsrörelsen. Hon skulle senare komma att kämpa främst för kvinnors och homosexuellas rättigheter men även för Algeriets självständighet och mot dödsstraffet. Hennes starka miljöengagemang kombinerades med hennes feministiska kamp och hon grundade bland annat organisationen Écologie-Féminisme.

Françoise d'Eaubonne levde i Paris och umgicks i intellektuella kretsar där även Colette, Jean Cocteau och Simone de Beauvoir ingick. D'Eaubonnes tänkande är tydligt influerat av Beauvoir och de blev också så småningom vänner. Beauvoir är en återkommande referens i *Le féminisme ou la mort* och delar av essän påminner om *Det andra könet* i sitt upplägg. I likhet med Beauvoir går d'Eaubonne igenom hur kvinnors levnadsvillkor ser ut i olika länder. Hon drar paralleller till den pågående ekologiska krisen och konstaterar att både kapitalistiska och socialistiska länder har misslyckats med att skapa jämställdhet och skydda miljön.

Överallt försöker patriarkatet kontrollera kvinnors sexualitet och reproduktiva rättigheter. Preventivmedel är svåråtkomliga i de flesta länder år 1974, abort ännu svårare. D'Eaubonne kopplar detta förtryck till miljökrisen och vad hon kallar överbefolkningen på jorden. ”Alla, i princip, vet idag att de två mest överhängande hoten är överbefolkningen och förstörelsen av resurser; lite färre känner till det patriarkala systemets fulla ansvar [...]; men väldigt få har upptäckt att dessa två hot är en logisk följd av de två parallella upptäckter som gav männen makten för femtio sekler sedan: deras möjlighet att så i både jorden och kvinnorna, och deras deltagande i reproduktionsakten.” D'Eaubonne kopplar ihop tillfället då mannen upptäckte hur han skulle odla jorden till hur han kunde utnyttja sin roll i fortplantningsprocessen. På samma sätt försöker patriarkatet än idag styra över kvinnans kropp och sexualitet samt överexploaterar jordens resurser.

D'Eaubonne kallar själv ekofeminismen för den ny humanismen. Hon drömmer inte om ett matriarkat, hon vill inte att kvinnorna ska ta makten. Men makten behöver delas upp rättvist. Det är för sent för att försöka skydda den värld som finns, den behöver födas på nytt. Eller var försent, när d'Eaubonne skrev detta 1974. Frågan är vad hon hade tänkt om dagens globala uppvärmning och ökande miljökatastrofer. Värt att notera är också att jordens befolkning 1974 bestod av fyra miljarder människor. Idag är vi nästan dubbelt så många.

Le féminisme ou la mort kom ut i nyutgåva i Frankrike i oktober med ett förord skrivet av Myriam Bahaffou och Julie Gorecki, båda feminister och milöaktivister. Under pandemins första våg sa den franske presidenten Emmanuel Macron i ett tal till det franska folket att Frankrike är i *krig* mot viruset. Bahaffou och Gorecki menar att det är symptomatiskt hur Macron väljer ett militärt uttryckssätt och indirekt säger att fransmännen behöver sig göra redo för strid. Detta trots att pandemin snarare kräver prov på egenskaper så som hjälpsamhet och ödmjukhet.

Sett ur ett ekofeministiskt perspektiv framstår Macrons ordval inte som en slump. Tvärtom, menar Bahaffou och Gorecki, ger Macron prov på den virila attityd för vilken krig, hat, strid och aggressivitet är paradigmatiska. Författarna hoppas att pandemin ska bli en katalysator. Vår värld befann sig redan innan covid-19 i en svår social och ekologisk kris. Vi måste inse i vilken utsträckning denna kris präglas av sin patriarkala karaktär. ”Utan denna medvetenhet, och utan att skapa en radikal ekofeministisk vändning, väntar oss döden.”

Evelina Ivarsson
Kulturtidskriften Cora
December 2020